

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

Кафедра галузевого права та правоохоронної діяльності

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри

Кондратенко В.М.

(протокол № 1 від 31.08.2021 року)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК 16 (НПП 2.1.1.10) ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО

(шифр і назва навчальної дисципліни)

Спеціальність/напрямок 081 Право

(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____

(назва спеціалізації)

освітня програма Право

(назва)

факультет історії та права

(назва інституту, факультету, відділення)

форма навчання денна, заочна

(денна)

2021 – 2022 навчальний рік

Робоча програма з **Цивільного права** для студентів за спеціальністю **081
Право** освітня програма Право на першому (бакалаврському) рівня вищої освіти

Розробник: Сокурєнко О.А., доцент кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності, кандидат юридичних наук, доцент

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності

Протокол від «31» серпня 2021 року № 1

Завідувач кафедри галузевого права та правоохоронної діяльності

_____ (підпис)

В.М.Кондратєнко
(прізвище та ініціали)

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

1.1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни		
		денна форма навчання	заочна форма навчання	
Кількість кредитів – 7	Галузь знань _____081 Право_____ (шифр і назва)	Нормативна/ за вибором		
Індивідуальне навчально-дослідне завдання _____ (назва)	Спеціальність: _____081 Право_____ (шифр і назва)	Рік підготовки		
		2021-й	2022-й	
Загальна кількість годин – 210		Семестр		
		3-й, 4-й	3-й, 4-й	
Тижневих годин для денної форми навчання: у 3 семестрі аудиторних – 2 у 4 семестрі аудиторних - 3 самостійної роботи студента –	Освітня програма: _____081 Право_____	40 год.	10 год.	
		Практичні, семінарські		
	48 год.	8 год.	Лабораторні	
	год.	год.		
	Самостійна робота			
			122 год.	192 год.
			Індивідуальні завдання:	
			год.	
			Вид контролю:	
		3-й семестр екзамен	3-й семестр екзамен	
		4-й семестр екзамен	4-й семестр екзамен	
Рівень вищої освіти: _перший (бакалаврський)				

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни «Цивільне право (загальна частина)» полягає в засвоєнні студентами значення норм та інститутів загальної частини цивільного права; формування системи науково-теоретичних знань цивільного права.

Завдання вивчення дисципліни «Цивільне право (загальна частина)» полягає в ознайомленні з основними положеннями цивільного права і його окремими інститутами; з науково-теоретичним надбанням науки цивільного права; аналіз та узагальненні судової практики в сфері приватного права; розвиток навичок самостійного вирішення наукових та практичних проблем цивільного права.

У результаті вивчення навчальної дисципліни у студента мають бути сформовані такі *компетентності*:

(ІК) Інтегральна компетентність – здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу **(ЗК - 1)**

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях **(ЗК - 2)**

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності **(ЗК - 3)**

Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями **(ЗК - 7)**

Здатність бути критичним і самокритичним **(ЗК-8)**

Здатність реалізовувати свої права і обов’язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні **(ЗК - 11)**

Фахові компетентності:

Здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин національного права, а також змісту правових інститутів, щонайменше з таких галузей права, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, кримінальне і кримінальне процесуальне право **(ФК-7)**

Знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права **(ФК-8)**

Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти **(ФК-11)**

Здатність аналізувати правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції **(ФК-12)**

Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності **(ФК-13)**

Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації **(ФК-14)**.

Програмними результатами навчання є:

Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел **(ПРН - 3)**

Давати короткий висновок щодо окремих фактичних обставин (даних) з достатньою обґрунтованістю **(ПРН-5)**

Доносити до респондента матеріал з певної проблематики доступно і зрозуміло **(ПРН-12)**

Пояснювати характер певних подій та процесів з розумінням професійного та суспільного контексту **(ПРН-13)**

Застосовувати набуті знання у різних правових ситуаціях, виокремлювати юридично значущі факти і формувати обґрунтовані правові висновки **(ПРН-21)**

Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях **(ПРН-23)**.

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Розділ 1. Вступ до цивільного права

Тема 1. Цивільне право – галузь сучасного права.

Поняття цивільного права як самостійної галузі права. Місце цивільного права в системі правових галузей. Ознаки цивільного права. Соціальна обумовленість цивільного права. Співвідношення цивільного права і цивільної політики.

Цивільне право в системі права України. Конституція України та її значення для цивільного права. Цивільне право та суспільні галузі права. Цивільне право і міжнародне право.

Предмет цивільного права – майнові відносини та особисті немайнові відносини. Метод цивільно-правового регулювання. Загальне юридичне становище суб'єктів цивільних прав і обов'язків. Специфіка юридичних фактів у цивільному праві. Диспозитивні начала в цивільному праві. Особливості цивільно-правових санкцій. Функції цивільного права: регулятивна, охоронна, попереджувально-виховна, попереджувально-стимулююча.

Визначення і система цивільного права. Цивільно-правові норми та інститути, їх поділ на загальні та спеціальні, особливі. Загальна частина. Особисті немайнові права фізичних осіб. Речове право. Право інтелектуальної власності. Зобов'язальне право. Сімейне право. Спадкове право.

Структура цивільного законодавства. Загальні засади цивільного законодавства. Акти цивільного законодавства України. Конституція України – основа цивільно-правового регулювання особистих немайнових відносин, відносин власності та ін. Цивільний Кодекс України. Закони України, їх роль для розвитку цивільного законодавства в Україні. Укази Президента. Постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України. Відомчі нормативні акти. Акти цивільного законодавства і договір. Звичаї ділового обороту Аналогія права і закону у цивільному праві. Співвідношення галузевого і комплексного законодавства і міжнародні договори. Аналогія в цивільному законодавстві. Роль судової і арбітражної практики в удосконаленні, тлумаченні і застосуванні цивільного законодавства. Джерела опублікування цивільно-правових нормативних актів.

Тема 2. Поняття і зміст цивільних правовідносин.

Поняття і особливості цивільних правовідносин. Елементи цивільно-правових відносин. Учасники цивільних правовідносин – фізичні особи, юридичні особи, держава Україна, Автономна Республіка Крим, територіальні громади, іноземні держави та інші суб'єкти публічного права. Об'єкти цивільних правовідносин – речі, дії, результати інтелектуальної творчості, особисті немайнові блага. Суб'єктивне право і суб'єктивний обов'язок. Види цивільно-правових відносин: регулятивні і охоронні, абсолютні і відносні, активні і пасивні, речові і зобов'язальні, майнові і особисті немайнові.

Тема 3. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.

Підстави виникнення, зміни і припинення цивільних правовідносин. Юридичні факти та їх класифікація. Здійснення цивільних прав та його межі. Виконання цивільних обов'язків. Захист цивільних прав та інтересів. Захист цивільних прав та інтересів судом, Президентом України, органами державної влади, органами влади АРК та органами місцевого самоврядування. Захист цивільних прав нотаріусом. Самозахист цивільних прав. Здійснення права на захист. Відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди. Відшкодування моральної шкоди.

Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків.

Поняття фізичної особи, цивільна правоздатність фізичної особи. Обсяг цивільної правоздатності. Ім'я та місце проживання фізичної особи. Повна, мінімальна, неповна, обмеження цивільної дієздатності фізичної особи, визнання фізичної особи недієздатною. Цивільна відповідальність фізичної особи. Визнання фізичної особи безвісно відсутньою. Оголошення фізичної особи такою, що померла. Правові наслідки. Опіка. Акти цивільного стану. Підстави, порядок і значення реєстрації актів громадянського стану. Фізична особа як підприємець. Банкрутство фізичної особи-підприємця. Управління

майном, що використовується у підприємницькій діяльності, органом опіки та піклування.

Завдання опіки та піклування. Орган опіки та піклування. Встановлення опіки та піклування судом. Призначення опікуна або піклувальника. Права та обов'язки опікуна, піклувальника. Припинення опіки та піклування.

Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків.

Їх види.

Поняття та види юридичних осіб. Юридичні особи приватного та юридичні особи публічного права. Організаційно-правові форми юридичних осіб. Державна реєстрація. Філії та представництва юридичних осіб. Управління юридичною особою. Відповідальність юридичної особи. Припинення юридичної особи. Задоволення вимог кредиторів.

Господарські товариства: поняття та види, майно та права. Повне товариство – поняття, утворення, управління. Ведення справ повного товариства, розподіл прибутку та збитків. Вихід, виключення, вибуття з повного товариства. Командитне товариство – основні положення, характеристика засновницького договору, права та обов'язки вкладників. Відповідальність за зобов'язанням. Ліквідація. Товариство з обмеженою і товариство з додатковою відповідальністю. Поняття та учасники. Зміст статутів. Характеристика статутних капіталів. Управління, контроль за діяльністю, ліквідація. Акціонерне товариство. Поняття. Порядок створення. Характеристика статутного капіталу та органів управління – загальних зборів, виконавчого органу, наглядової ради. Виробничий кооператив. Установчі документи. Майно виробничого кооперативу.

Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин.

Види об'єктів цивільних прав, їх оборотоздатність. Загальна характеристика речі: нерухомі та рухомі, подільні та неподільні, індивідуально-визначені та ті, що визначаються родовими ознаками, споживчі та неспоживчі, складні. Загальні положення про цінні папери. Пайові цінні папери. Боргові цінні папери. Похідні цінні папери. Товаророзпорядчі цінні папери. Вимоги до цінного паперу та передавання прав за цінним папером. Окремі види цінних паперів: акції, інвестиційні сертифікати, облігації, ощадні сертифікати, вексель, закладна, чек, опціон, ф'ючерс, форварди, депозитарні свідоцтва.

Нематеріальні блага – результати творчої діяльності, службова та комерційна таємниця, особисті немайнові блага фізичної особи.

Розділ 2. Особливості правочинів та представництва. Строки та терміни. Позовна давність

Тема 7. Правочини.

Поняття та види правочинів. Правочини щодо яких правові наслідки пов'язуються з настанням певної обставини (відкладальні та скасувальні

обставини). Загальні вимоги до правочинів. Форма правочину: усна, письмова, нотаріальне посвідчення правочину. Поняття недійсності правочину. Види недійсних правочинів. Правові наслідки. Поняття та види реституцій. Недодержання сторонами при вчиненні правочину вимог закону.

Поняття та підстави представництва. Передоручення. Комерційне представництво. Довіреність. Форма. Строк. Припинення, скасування, відмова від представництва.

Тема 8. Визначення та обчислення строків. Позовна давність.

Поняття та юридичне значення строків та термінів. Види строків та термінів у цивільному праві та їх кваліфікація. Строки виникнення та здійснення цивільних прав. Строки виконання цивільно-правових обов'язків. Строки захисту цивільних прав.

Претензійні строки. Присікальні строки. Гарантійні строки. Строки набувної давності. Порядок обрахування строків у цивільному праві. Початок і закінчення строку. Спеціальні правила обчислення строків. Порядок вчинення дій в останній день строку.

Позовна давність. Поняття, загальна та спеціальна позовна давність. Зміна тривалості позовної давності. Обчислення і застосування позовної давності. Початок перебігу позовної давності. Зупинення та переривання перебігу позовної давності. Перебіг позовної давності у разі залишення позову без розгляду. Застосування позовної давності до додаткових вимог. Вимоги, на які позовна давність не поширюється. Наслідки спливу позовної давності.

Тема 9. Поняття, види та захист особистих немайнових прав.

Поняття особистого немайнового права. Види особистих немайнових прав. Зміст та здійснення особистих немайнових прав. Захист особистих немайнових прав. Спростування неправдивої інформації. Право фізичної особи на відшкодування завданих їй збитків та компенсацію моральної шкоди.

Особисті немайнові права, що забезпечують природне існування фізичної особи. Право на охорону здоров'я, на усунення небезпеки, яка загрожує життю та здоров'ю. Право на таємницю про стан здоров'я. Право на сім'ю, опіку та піклування. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля.

Право на ім'я, на зміну імені та його використання. Право на повагу до гідності та честі. Право на таємницю особистого життя (інформацію, кореспонденцію, особисті папери). Захист інтересів фізичної особи при проведенні фото-, кіно-, теле- та відеозйомок.

Право на свободу літературної, художньої, наукової і технічної творчості. Право на недоторканість житла, вибір роду занять, свободу пересування.

Розділ 3. Право власності та інші речові права

Тема 10. Загальні положення про право власності.

Поняття права власності. Зміст права власності. Здійснення права власності, непорушність права власності. Тягар утримання майна. Ризик випадкового знищення та пошкодження майна. Форми права власності.

Тема 11. Набуття права власності та припинення права власності.

Підстави набуття права власності юридичною особою публічного права, добросовісним набувачем на майно, відчужене особою, яка не мала на це права, на новостворене нерухоме майно, у разі переробки, самочинного будівництва. Момент набуття права власності у набувача за договором, річ, рухоме майно, від якого власник відмовився, знахідку, бездоглядну домашню тварину, скарб, набувальна давність. Набуття права власності при приватизації державного майна та майна територіальної громади.

Підстави припинення права власності. Відмова власника від права власності. Викуп безгосподарно утриманих пам'яток історії та культури. Реквізиція та конфіскація. Оплатне вилучення майна у власника за рішенням суду або іншого державного компетентного органу. Націоналізація. Припинення права власності у разі приватизації державного майна територіальної громади.

Тема 12. Право спільної власності.

Поняття і види права спільної власності. Суб'єкти права спільної власності. Способи виникнення права спільної власності. Види спільної власності. Спільна часткова і спільна сумісна власність. Зміст права спільної власності. Виділ частки і розділ майна. Право привілейованої купівлі. Припинення права спільної власності.

Тема 13. Право власності на землю та житло.

Земля як об'єкт права власності громадян. Суб'єкти права власності на землю. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Право власника на забудову земельної ділянки. Самочинне будівництво. Викуп земельної ділянки для потреб держави, Автономної Республіки Крим та територіальної громади. Викупна ціна земельної ділянки. Припинення права власності на земельну ділянку.

Право власності на житло. Житловий будинок та квартира як об'єкт права власності. Право власника житлового будинку та квартири. Права житлобудівничого та житлового кооперативу. Товариство власників квартир.

Тема 14. Захист права власності.

Загальна характеристика цивільно-правових засобів захисту права власності. Речово-правові засоби захисту права власності. Право власника на витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикаційний позов).

Право власника на витребування майна від добросовісного набувача. Розрахунки при витребуванні майна з чужого незаконного володіння. Витребування грошей і цінних паперів на пред'явника.

Захист прав власника від порушень, які не поєднані з позбавленням володіння (негаторний позов). Виключення майна з опису. Захист прав власника, якого було реабілітовано або виправдано за звинуваченням у скоєні злочину.

Визнання незаконними правових актів органів державного управління, які порушують права власника. Захист права власності зобов'язально-правовими позовами.

Тема 15. Загальні положення про речові права на чуже майно.

Право володіння чужим майном.

Види юридичних прав на чуже майно. Захист речових прав на чуже майно. Суб'єкти права володіння чужим майном. Виникнення права власності. Припинення права власності. Обов'язок недобросовісного володільця негайно повернути майно особі, яка має на нього право власності чи інше право або яка є добросовісним володільцем.

Поняття користування чужим майном. Встановлення сервітуту. Зміст сервітуту. Право користування чужою земельною ділянкою або іншим нерухомим майном. Право членів сім'ї власника на користування цим житлом. Припинення сервітуту.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Строк договору про надання права користування цією земельною ділянкою. Права та обов'язки власника. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб.

Підстави виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови. Права та обов'язки власника земельної ділянки. Наданої для забудови. Права та обов'язки землекористувача. Припинення права користування земельною ділянкою для забудови. Правові наслідки припинення права користування земельною ділянкою.

Розділ 4. Право інтелектуальної власності.

Тема 16. Загальні положення про право інтелектуальної власності

Поняття творчої діяльності та інтелектуальної власності. Загальні риси цивільно-правового регулювання відносин, пов'язаних з творчою діяльністю. Відмінності в цивільно-правовому регулюванні відносин, пов'язаних з творчою діяльністю.

Суб'єкти права інтелектуальної власності. Підстави виникнення прав інтелектуальної власності. Особисті немайнові права та майнові права інтелектуальної власності. Строк чинності прав інтелектуальної власності. Захист права інтелектуальної власності.

Тема 17. Авторське право та суміжні права

Поняття та значення авторського права. Принципи авторського права. Законодавство про авторські права. Міжнародна охорона авторських прав.

Об'єкти авторського права та їх ознаки. Види творів, які охороняються авторським правом. Оригінальні та залежні твори. Суб'єкти авторського права. Автори та співавтори. Авторські права юридичних осіб та держави. Майнові та особисті права авторів. Межі авторського права та строки його дії. Суміжні авторські права. Використання творів авторів іншими особами. Правовий режим службових творів. Цивільно – правовий захист авторських прав.

Право інтелектуальної власності на наукове відкриття.

Тема 18. Право промислової власності

Поняття прав на винахід. Законодавство про винахідництво. Об'єкти права на винахід. Поняття та ознаки винаходу. Правова охорона винаходу. Суб'єкти права на винахід. Винахідники, правонаступники та інші особи як суб'єкти винахідницького права.

Оформлення прав на винахід. Розгляд заявки та видача патенту. Формула винаходу. Права патентоволодільця та їх цивільно-правовий захист.

Поняття та правова охорона корисних моделей.

Поняття та ознаки промислових зразків. Суб'єкти права на промисловий зразок. Права авторів промислових зразків та форми їх охорони.

Право інтелектуальної власності на компоновання інтегральної мікросхеми.

Право на раціоналізаторську пропозицію.

Тема 19. Право інтелектуальної власності на комерційне позначення.

Право на торгівельну марку для товарів та послуг. Функції торгівельних марок для товарів та послуг і їх використання. Оформлення права на промисловий зразок і на торгівельну марку (знак обслуговування). Цивільно – правовий захист права автора промислового зразка та прав володільця торговельної марки.

Право інтелектуальної власності на комерційне найменування. Право інтелектуальної власності на географічне зазначення. Право інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Розділ 5. Zobов'язальне право

Тема 20. Поняття та види zobов'язань в цивільному праві.

Zobov'язальне право та його система. Основні тенденції розвитку zobов'язального права. Основні види zobов'язань. Підстави виникнення zobов'язань.

Сторони в zobов'язаннях. Множинність осіб у zobов'язаннях. Zobов'язання за участю третіх осіб. Солідарні та дольові zobов'язання.

Переміна осіб у зобов'язаннях. Уступка вимоги. Переведення боргу. Поняття регресних зобов'язань.

Підстави припинення зобов'язання. Припинення зобов'язання виконанням, зарахуванням зустрічних вимог, у разі заміни кредитора, за домовленістю сторін, прощенням боргу, поєднанням боржника і кредитора в одній особі, неможливістю його виконання, смертю фізичної особи, ліквідацією юридичної особи.

Тема 21. Виконання зобов'язань.

Поняття та значення виконання зобов'язань. Основні принципи та способи виконання зобов'язань. Принципи належного виконання зобов'язань. Поняття їх належного виконання.

Виконання обов'язку боржника іншою особою. Виконання зобов'язання частинами. Строк (термін) виконання зобов'язання. Дострокове виконання зобов'язання. Місце виконання зобов'язання. Валюта виконання грошового зобов'язання. Черговість погашення вимог за грошовими зобов'язаннями. Зустрічне виконання зобов'язання. Солідарне зобов'язання та солідарна вимога кредиторів. Солідарний обов'язок боржника. Підтвердження виконання зобов'язання.

Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язань.

Поняття, види та значення забезпечення виконання зобов'язань. Неустойка та її види. Законна та договірна неустойки. Штрафна, залікова, альтернативна та виключна неустойка. Співвідношення неустойки та збитків.

Порука. Відповідальність поручителя. Права поручителя, який виконав зобов'язання. Припинення поруки.

Гарантія. Поняття та строк дії обов'язки гаранта. Відмінність гарантії від поруки.

Завдаток. Відмінність завдатку від авансу.

Застава та її види. Особливості іпотеки. Заклад. Застава цінних паперів, товарів в обороті. Застава майнових прав. Права та обов'язки заставодавця та заставодержателя. Форма застави. Правові наслідки невиконання зобов'язання, забезпеченого заставою. Звернення стягнення на предмет застави. Реалізація предмету застави. Притримання. Припинення застави.

Притримання як засіб забезпечення зобов'язань.

Поняття та підстави припинення зобов'язань.

Тема 23. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання.

Порушення зобов'язання. Правові наслідки порушення зобов'язання. Прострочення боржника. Прострочення кредитора. Вина як підстава відповідальності за порушення зобов'язання. Одностороння відмова від зобов'язання. Підстави звільнення від відповідальності за порушення зобов'язання. Субсидіарна відповідальність. Відшкодування збитків, завданих порушенням зобов'язання. Збитки і неустойки.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	СРС		л	п	лаб.	інд.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Вступ до цивільного права												
Тема 1. Цивільне право – галузь сучасного права	9	2	1			6	11	1				10
Тема 2. Поняття і зміст цивільних правовідносин	9	2	1			6	9					9
Тема 3. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.	10	2	2			6	9					9
Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків.	10	2	2			6	10	1				9
Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків. Їх види.	12	4	2			6	11	1	1			9
Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин.	10	2	2			6	10		1			9
Разом за Розділом 1	60	14	10			36	60	3	2			55
Розділ 2. Особливості правочинів та представництва. Строки та терміни. Позовна давність												
Тема 7. Правочини.	10	2	2			6	11	1	1			9

Тема 8. Визначення та обчислення строків. Позовна давність.	10	2	2			6	10		1			9
Тема 9. Поняття, види та захист особистих немайнових прав.	10	2	2			6	9					9
Разом за Розділом 2	30	6	6			18	30	1	2			27
Розділ 3. Право власності та інші речові прав												
Тема 10. Загальні положення про право власності.	8	2	2			4	10	1	1			8
Тема 11. Набуття права власності та припинення права власності.	7	1	2			4	8					8
Тема 12. Право спільної власності	8	1	2			5	6	1				6
Тема 13. Право власності на землю та житло.	8	1	2			5	9	1				8
Тема 14. Захист права власності.	8	1	2			5	8					8
Тема 15. Загальні положення про речові права на чуже майно. Право володіння чужим майном.	9	2	2			5	8		1			8
Разом за Розділом 3	48	8	12			28	49	3	2			46
Розділ 4. Право інтелектуальної власності.												
Тема 16. Загальні положення про право інтелектуальної	9	2	2			5	11	1	1			8

власності												
Тема 17. Авторське право та суміжні права	9	2	2			5	8					8
Тема 18. Право промислової власності	10	1	4			5	8					8
Тема 19. Право інтелектуальної власності на комерційне позначення.	8	1	2			5	8					8
Разом за Розділом 4	36	6	10		20	20	35	1	1			32
Розділ 5. Зобов'язальне право												
Тема 20. Поняття та види зобов'язань в цивільному праві.	11	2	4			5	10	1	1			8
Тема 21. Виконання зобов'язань.	9	2	2			5	8					8
Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язань.	8	1	2			5	9	1				8
Тема 23. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання.	8	1	2			5	8					8
Разом за Розділом 5	36	6	10			20	35	2	1			32
<i>Усього годин</i>	210	40	48			122	210	10	8			192
ІНДЗ												
<i>ІНДЗ</i>			-	-		-			-	-	-	
<i>Усього годин</i>												
		40	48			122		10	8			192

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Тема 1. Цивільне право – галузь сучасного права	1	
2	Тема 2. Поняття і зміст цивільних правовідносин	1	
3	Тема 3. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.	2	
4	Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків.	2	
5	Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків. Їх види.	2	1
6	Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин.	2	1
7	Тема 7. Правочини.	2	1
8	Тема 8. Визначення та обчислення строків. Позовна давність.	2	1
9	Тема 9. Поняття, види та захист особистих немайнових прав	2	
10	Тема 10. Загальні положення про право власності.	2	1
11	Тема 11. Набуття права власності та припинення права власності.	2	
12	Тема 12. Право спільної власності	2	
13	Тема 13. Право власності на землю та житло.	2	
14	Тема 14. Захист права власності.	2	
15	Тема 15. Загальні положення про речові права на чуже майно. Право володіння чужим майном.	2	1
16	Тема 16. Загальні положення про право інтелектуальної власності	2	1
17	Тема 17. Авторське право та суміжні права	2	
18	Тема 18. Право промислової власності	4	
19	Тема 19. Право інтелектуальної власності на комерційне позначення.	2	
20	Тема 20. Поняття та види зобов'язань в цивільному праві.	4	1
21	Тема 21. Виконання зобов'язань.	2	
22	Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язань.	2	

23	Тема 23. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання.	2	
	Разом	48	8

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
1	Тема 1. Цивільне право – галузь сучасного права	6	10
2	Тема 2. Поняття і зміст цивільних правовідносин	6	9
3	Тема 3. Підстави виникнення цивільних прав та обов'язків. Здійснення цивільних прав та виконання обов'язків.	6	9
4	Тема 4. Фізичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків.	6	9
5	Тема 5. Юридичні особи як суб'єкти цивільних прав і обов'язків. Їх види.	6	9
6	Тема 6. Об'єкти цивільних правовідносин.	6	9
7	Тема 7. Правочини.	6	9
8	Тема 8. Визначення та обчислення строків. Позовна давність.	6	9
9	Тема 9. Поняття, види та захист особистих немайнових прав	6	9
10	Тема 10. Загальні положення про право власності.	4	8
11	Тема 11. Набуття права власності та припинення права власності.	4	8
12	Тема 12. Право спільної власності	5	6
13	Тема 13. Право власності на землю та житло.	5	8
14	Тема 14. Захист права власності.	5	8
15	Тема 15. Загальні положення про речові права на чуже майно. Право володіння чужим майном.	5	8
16	Тема 16. Загальні положення про право інтелектуальної власності	5	8
17	Тема 17. Авторське право та суміжні права	5	8
18	Тема 18. Право промислової власності	5	8
19	Тема 19. Право інтелектуальної власності на комерційне позначення.	5	8
20	Тема 20. Поняття та види зобов'язань в цивільному праві.	5	8
21	Тема 21. Виконання зобов'язань.	5	8
22	Тема 22. Забезпечення виконання зобов'язань.	5	8
23	Тема 23. Правові наслідки порушення зобов'язання. Відповідальність за порушення зобов'язання.	5	8

7. Завдання для самостійної роботи

1. Цивільне законодавство України як регулятор цивільних відносин.
2. Договір, статут, інші соціальні регулятори цивільних відносин.
3. Межі здійснення цивільних прав. 9.
4. Право на захист у цивільному праві.
5. Фізична особа як суб'єкт підприємницької діяльності (Право на здійснення підприємницької діяльності).
6. Опікуни, їх права та обов'язки.
7. Піклувальники, їх права та обов'язки.
8. Філії на представництва юридичної особи
9. Цінні папери як об'єкти цивільних прав.
10. Інформація як об'єкт цивільних прав.
11. Правові наслідки недодержання вимог закону про форму правочину.
12. Правові наслідки правочину, який вчинено у результаті зловмисної домовленості представника однієї сторони з другою стороною.
13. Правові наслідки вчинення правочину без дозволу органу опіки та піклування.
14. Наслідки спливу позовної давності.
15. Вимоги, на які позовна давність не поширюються.
16. Житловий будинок, садиба, квартира, як об'єкти права власності.
17. Способи, строки та місце виконання зобов'язання.
18. Неустойка як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
19. Поручка. Права поручителя. Припинення поручки.
20. Гарантія. Незалежність гарантії. Права та обов'язки гаранта. Припинення гарантії.
21. Завдаток як спосіб забезпечення виконання зобов'язання.
22. Поняття та види застави.
23. Іпотека. Форма договору про іпотеку. Права та обов'язки іпотекодавця та іпотекодержателя.

8. Індивідуальні завдання

Не передбачено

9. Форми та методи навчання.

- 1) навчальні заняття:
 - лекції за темами навчальної дисципліни;
 - семінарські заняття;
 - 2) самостійна робота студентів, у тому числі – робота в науковій бібліотеці ЦДПУ імені В. Винниченка, інших бібліотеках, мережі Інтернет;
 - 3) консультації;
 - 4) контрольні заходи: усні та письмові опитування, тестування, тощо.
- У процесі вивчення дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)» застосовуються наступні методи навчання:**

За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, проблемного викладу, дослідницький, аналітичний, індуктивний, дедуктивний

За основними етапами процесу: формування знань, формування умінь і навичок, застосування знань, узагальнення, закріплення, перевірка.

За системним підходом: стимулювання та мотивація, контроль та самоконтроль.

За джерелами знань: словесні (розповідь, пояснення, лекція) і наочні (демонстрація, ілюстрація).

За рівнем самостійної розумової діяльності: проблемний, частково-пошуковий, дослідницький, метод проблемного викладання.

10. Контроль.

У процесі навчання проводиться попередній, поточний та підсумковий контроль. Оцінювання відбувається за 100-бальною шкалою, шкалою ECTS та національною шкалою.

ПОПЕРЕДНІЙ КОНТРОЛЬ

Попередній контроль проводиться на початку вивчення курсу, теми. Він передбачає з'ясування попереднього рівня знань студентів з теми, які вони могли отримати під час вивчення інших навчальних дисциплін або самоосвіти, фактично, означає окреслення обсягу опорних знань.

ПОТОЧНИЙ КОНТРОЛЬ

Поточний контроль передбачає систематичне, регулярне оцінювання навчальних досягнень студента (рівень теоретичних знань та практичних умінь і навичок з тем курсу) під час проведення аудиторних занять, організації самостійної роботи, на консультаціях.

Поточний контроль реалізується в різних формах: усне і письмове, фронтальне та індивідуальне опитування; рецензування відповідей.

У процесі навчання поточному контролю підлягають:

- глибина, повнота, обґрунтованість відповіді;
- доповнення, запитання до тих, хто відповідає;
- рецензія на виступ;
- участь у дискусіях, інтерактивних формах організації заняття (роботі у парах, малих групах);
- глибина аналізу наукової та навчальної літератури;
- виконання письмових завдань (тестові, контрольні роботи, реферати);
- якість самостійного опрацювання питань;
- систематичність роботи на заняттях, активність під час обговорення.

Критеріями оцінки усних відповідей є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- емоційність та переконливість;
- використання для обґрунтування своєї думки основної та додаткової літератури; логіка викладу, вміння аналізувати, порівнювати, робити висновки;
- культура мови.

Критеріями оцінки письмових завдань є:

- повнота та глибина розкриття питання;
- цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи.

У 3 семестрі при підсумковому контролі у формі **екзамену** максимальний бал за виступ з питань певної теми на **семінарському занятті** - **5 балів**:

- **5 б.** ставиться, коли здобувач повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Здобувач робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

- **4 б.** ставиться, коли здобувач засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

- **3 б.** ставиться здобувачеві, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.

- **2 б.** одержує здобувач, який невпевнено переказує матеріал, не завжди вправно ілюструючи його. Під час відповіді потребує допомоги, допускається помилок.

- **1 б.** одержує здобувач, який має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі правові документи.

До 10-ти балів здобувач може отримати за виконані завдання **самостійної роботи** з тем, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.

До 2-х балів ставиться здобувачеві, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

До 2-х балів ставиться здобувачеві, який підготував значний за обсягом та змістом конспект до семінарських занять з певної теми;

1 бал одержує здобувач, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо здобувач жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0** балів.

За рішенням кафедри здобувачам, які брали участь у науково-дослідній роботі - роботі конференцій, наукових гуртків, підготовці публікацій тощо можуть нараховуватися додаткові бали: **до 5 балів**.

Здобувач, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях здобувач може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

До 5-ти балів здобувач може отримати за виконання контрольної роботи з тем, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.

Тривалість виконання контрольних завдань не повинна перевищувати двох академічних годин. Контрольна робота складається з 50 тестових завдань, кожне питання оцінюється в 0,1 бал.

У 4 семестрі при підсумковому контролі у формі **екзамену** максимальний бал за виступ з питань певної теми на **семінарському занятті** - **3 бали**:

- **3 б.** ставиться, коли здобувач повністю засвоїв теоретичний матеріал, логічно викладає його, пов'язуючи з вивченим раніше, бачить міжпредметні зв'язки, наводить аргументи, робить посилання на літературу. Обов'язковим є ознайомлення з додатковою літературою, її опрацювання і використання під час розкриття питання. Здобувач робить висновки, висловлює гіпотези, дискутує.

- **2 б.** ставиться, коли здобувач засвоїв теоретичний матеріал, вільно викладає його, наводить приклади, однак є незначні проблеми з усвідомленням системних зв'язків, коментарем теоретичного матеріалу. Не завжди дотримується логіки викладу, припускається незначних помилок чи неточностей.

- **1 б.** ставиться здобувачеві, який засвоїв матеріал на рівні переказування, відтворює вивчене не завжди логічно, припускається помилок.

До 10-ти балів здобувач може отримати за виконані завдання **самостійної роботи** з тем, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.

До 2-х балів ставиться здобувачеві, який робить вдалі доповнення протягом семінарських занять з певної теми, виправляє неточності, однак при цьому індивідуально не виступає з окремих питань;

До 2-х балів ставиться здобувачеві, який підготував значний за обсягом та змістом конспект до семінарських занять з певної теми;

1 бал одержує здобувач, який старанно працював упродовж заняття, виконував вправи, залучався до колективних обговорень тощо.

Якщо здобувач жодного разу не відповідав на семінарських заняттях, матиме за відповідний поточний контроль **0 балів**.

За рішенням кафедри здобувачам, які брали участь у науково-дослідній роботі - роботі конференцій, наукових гуртків, підготовці публікацій тощо можуть нараховуватися додаткові бали: **до 5 балів**.

Здобувач, який не з'являвся на заняття (з поважних причин, підтверджених документально), а отже, не мав **поточних оцінок**, має право повторно пройти поточний контроль під час консультацій. На консультаціях здобувач може відпрацювати пропущені семінарські заняття, захистити реферати, а також ліквідувати заборгованості з інших видів навчальної роботи.

До 8-ми балів здобувач може отримати за виконання контрольної роботи з тем, з урахуванням якості, повноти виконання завдання.

Тривалість виконання контрольних завдань не повинна перевищувати двох академічних годин. За виконання контрольної роботи студент отримує бали, які враховуються в процесі розрахунків поточного контролю: за перше теоретичне питання студент може отримати – до 3 балів, за друге теоретичне питання – до 3 балів, за третє – до 2 бали. Максимальна кількість балів – 8.

ПІДСУМКОВИЙ (СЕМЕСТРОВИЙ) КОНТРОЛЬ

З дисципліни «Цивільне право (Загальна частина)» як форму підсумкового (семестрового) контролю у 3 і 4 семестрі передбачено **екзамени**.

Підсумкова кількість балів з дисципліни (максимум 100 балів) визначається таким чином: *сума балів за семінарські заняття + бали за самостійну роботу + бали за контрольну роботу + бали, отримані студентом на екзамені*.

Усім студентам, які повністю виконали навчальну програму і набрали не менше 60 % (60 балів) від 100 балів, відповідний результат семестрового контролю в балах за шкалою ECTS заноситься у Відомість обліку успішності (форма № Н-5.03), Залікову книжку студента (форма № Н-2.03). Заповнена та оформлена відомість обліку успішності повертається у деканат у визначений термін особисто викладачем.

У випадку отримання менше 60 балів (FX або F в ECTS) за результатами семестрового контролю, студент обов'язково здійснює перескладання для ліквідації академічної заборгованості, відповідно до розкладу.

11. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Екзамен 3 семестр

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальне завдання													Сума	
Розділ 1						Розділ 2			Контрольна робота	Самостійна робота	Разом	Екзамен		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9						
5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	5	10	60	40	100

T1, T2 ... T7 – теми розділів.

Екзамен 4 семестр

Поточне тестування та самостійна робота														Контроль на робота	СР	Разом	Екзамен	Сума
Розділ 3						Розділ 4				Розділ 5								
T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23					
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	8	10	60	40	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно	не зараховано
0-34	F	незадовільно	не зараховано

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА.

Основна

1. Основна література

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України. ВВРУ. 2003. № 40-44. Ст. 356.
3. Господарський кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18-22. Ст. 144.
4. Цивільний процесуальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-42. Ст. 492.
5. Про захист прав споживачів: Закон України від 12 травня 1991 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 30. Ст. 379.
6. Конвенція ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_003
7. Конвенція ООН про позовну давність у міжнародній купівлі-продажу товарів від 14 червня 1974 року. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_002/print1340283646425998
8. Міжнародні правила по тлумаченню термінів “Інкотермс” від 1 січня 2000 року (в редакції від 1 січня 2011 року // Урядовий кур’єр. – №68. – 10 квітня 2002 року.
 1. Мічурін Є.О., Шишка О.Р. Цивільне право. Альбом схем / За ред. Є.О. Мічуріна. Вид. 4-те, перероб. і доп. Х.: Фактор, 2013. 464 с.
 2. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України / За заг. ред. Бобрика В.І. К.: «Центр учбової літератури», 2016. 784 с.
 3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України : у 2-х т. / [Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Заїка Ю. О. та ін.] ; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. [5-е вид., перероб. і допов.]. К. : Юрінком Інтер, 2013. Т. II. 1090 с.
 4. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Загальна частина: Академічний курс: Підручник. 3-тє вид., допов. К.: «ВД» Дакор», 2013. 672 с.
 5. Харитонов, Є. О. Цивільне право України : підручник. 3-е вид., перероб. і допов. К. : Істина, 2013. 806 с.
 6. Цивільне право України : Загальна частина : підручник / Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка; за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. 5-те вид., стер. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 976 с.
 7. Цивільне право: підручник: у 2 т. / В.І. Борисова (кер. авт. кол.), Л.М. Баранова, М.В. Домашенко та ін.; за ред. В.І. Борисової, І.В. СпасивоФатеевої, В.Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та допов. Х.: Право, 2014. Т.1. 656 с.
 8. Цивільне право України: Договірні та недоговірні зобов’язання : підручник / [Бичкова С. С. та ін.] ; за заг. ред. С. С. Бичкової ; М-во освіти і науки України. 3-тє вид., змін. та допов. Київ : Правова єдність : Алерта, 2014. 495 с.

9. Цивільний кодекс України: наук.-практ. комент / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, Ю.Л. Бошицький, Р.О. Стефанчук, О.С. Адамова, Н.Ю. Голубєва, А.І. Дрішлюк, В.М. Зубар, О.О. Кулініч, Т.Є. Харитонова. 3-тє вид., переробл. та доповн. К.: Прав. єдність, 2010. 749 с.

10. Цивільне право : підручник : у 2 т. / М-во освіти і науки України, Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого"; за ред. В. І. Борисової, І. В. Спасибо-Фатєєвої, В. Л. Яроцького. 2-ге вид., переробл. та доповн. Х. : Право, 2014.

11. Цивільне право України: Загальна частина / За ред. професорів І.А. Бірюкова і О.Ю. Заїки. К.: Алерта, 2014. 510 с.

12. Цивільне право України: підручник. 2-є вид., перероб. і доп. У 2 частинах / за ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. К.: Видавництво Ліра-К, 2018. 736 с.

Допоміжна література

1. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 р. № 5464-Х. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1983. № 28. Ст. 573.

2. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної ради України*. 2002. № 21. Ст. 135.

3. Про донорство крові та її компонентів: Закон України від 23 червня 1995 р. № 239/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 23. Ст. 183.

4. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.

5. Про державну реєстрацію прав на нерухоме майно та їх обтяжень: Закон України від 1 липня 2004 р. № 1952-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 51. Ст. 553.

6. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.

7. Про громадські об'єднання: Закон України від 16 червня 1992 р. № 4572-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 1. Ст. 1.

8. Про охорону дитинства: Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 30. Ст. 142.

9. Про цінні папери та фондовий ринок: Закон України від 23 лютого 2006 р. № 3480-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.

10. Про приватизацію державного житлового фонду: Закон України від 19 червня 1992 р. № 2482-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 36. Ст. 524.

11. Про приватизацію державного і комунального майна: Закон України від 18 січня 2018 р. № 2269-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 12. Ст. 68.

12. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23 квітня 1991 р. № 987-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 25. Ст. 283.
13. Про нотаріат: Закон України від 2 вересня 1993 р. № 3425-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 39. Ст. 383.
14. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. № 742-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 29. Ст. 232.
15. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 р. № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31. Ст. 263.
16. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. № 1576-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 49. Ст. 682.
17. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 6 лютого 2018 р. № 2275-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 13. Ст. 69.
18. Про акціонерні товариства: Закон України від 17 вересня 2008 р. № 514-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50. Ст. 384.
19. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 1 липня 2010 р. № 2398-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 38. Ст. 509.
20. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11 грудня 2003 р. № 1382-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 15. Ст. 232.
21. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3. Ст. 27.
22. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 4. Ст. 19.
23. Про затвердження Положення про порядок проведення аукціонів (публічних торгів) з реалізації заставленого майна : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1997 р. № 1448. *Офіційний вісник України*. 1998. № 2. Ст. 42.
24. Про затвердження Порядку провадження торговельної діяльності та правила торговельного обслуговування населення : Постановою Кабінету Міністрів України від 15 червня 2006 р. № 833. *Офіційний вісник України*. 2006. № 25. Ст. 1818.
25. Про право власності на окремі види майна : Постанова Верховної Ради України від 17 червня 1992 р. № 2471-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 35. Ст. 517.
26. Про затвердження Правил комісійної торгівлі непродовольчими товарами : Наказ Міністерства зовнішніх економічних зв'язків від 13 березня 1995 р. № 37. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0079-95#Text>

27. Про затвердження Правил надання населенню послуг з перевезень міським електротранспортом : Постанова Кабінету Міністрів України від 22 квітня 1997 р. № 1735. *Офіційний вісник України*. 1997. № 17. Ст. 288.
28. Про затвердження Правил надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення та типового договору про надання послуг з централізованого опалення, постачання холодної та гарячої води і водовідведення : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2005 р. № 630. *Офіційний вісник України*. 2005. № 30. Ст. 84.
29. Про затвердження Правил перевезення вантажів автомобільним транспортом в Україні : Наказ Міністерства транспорту України від 14 жовтня 1997 р. № 363. *Офіційний вісник України*. 1998. № 8. Ст. 283.
30. Про затвердження Правил перевезення пасажирів, багажу, вантажобагажу та пошти залізничним транспортом України : Наказ Міністерства транспорту від 27 грудня 2006 р. № 1196. *Офіційний вісник України*. 2007. № 26. Ст. 51.
31. Про затвердження Правил продажу товарів на замовлення та поза торговельними або офісними приміщеннями : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2007 р. № 103. *Офіційний вісник України*. 2007. № 80. Ст. 52.
32. Про затвердження Правил роздрібної торгівлі непродовольчими товарами : Наказ Міністерства економіки України від 19 квітня 2007 р. № 104. *Офіційний вісник України*. 2007. № 86. Ст. 197.
33. Про затвердження Правил роздрібної торгівлі продовольчими товарами : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції від 11 липня 2003 р. № 185. *Офіційний вісник України*. 2003. № 30. Ст. 1581.
34. Про затвердження Правил роздрібної торгівлі тютюновими виробами : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції від 24 липня 2002 р. № 218. *Офіційний вісник України*. 2002. № 34. Ст. 1632.
35. Про затвердження Правил торгівлі у розстрочку фізичним особам : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2011 р. № 383. *Офіційний вісник України*. 2011. № 28. Ст. 1167.
36. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 р. № 2654-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 47. Ст. 642.
37. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 р. № 898-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст. 313.
38. Про затвердження Положення про поставки продукції виробничо-технічного призначення, Положення про поставки товарів народного споживання та основних умов регулювання договірних відносин при здійсненні експортно-імпортних операцій : Положення Ради Міністрів СРСР від 25 червня 1988 р. № 888. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0888400-88#Text>
39. Про ціни і ціноутворення: Закон України від 21 червня 2012 р. № 5007-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 19-20. Ст. 190.
40. Статут залізниць України : Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 1998 р. № 457. *Офіційний вісник України*. 1998. № 14. – Ст. 288.

41. Сокурєнко О.А. Правова природа безготівкових грошей у сучасній науці та юридичній практиці. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». 2017. С.119-125.
42. Сокурєнко О.А. Інтеграція правової системи України в Європейський простір: стан та шляхи розвитку: колективна монографія. Кропивницький: Полімед-Сервіс, 2018. С. 337.
43. Сокурєнко О.А. Нерухомість як окремих об'єкт майна. Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції «Актуальні проблеми національного законодавства». 15 листопада 2017 року. Кропивницький, 2017. С. 51-54.

5.3. Інформаційні ресурси (перелік інформаційних ресурсів)

1. <https://www.rada.gov.ua/> - Офіційний веб-портал Верховної Ради України
2. <http://kmu.gov.ua> - Офіційний веб-портал Кабінету Міністрів України
3. <http://www.osvita.org.ua/> - Освітній портал
4. <http://studrada.com.ua/libonline> - Центральний юридичний портал України
5. <http://www.reyestr.court.gov.ua/> - Єдиний державний реєстр судових рішень
6. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського
7. <https://supreme.court.gov.ua/> - Офіційний веб-портал Верховного Суду